

**MALMÖ
UNIVERSITET**

BARNDOM–UTBILDNING–
SAMHÄLLE

Examensarbete i fördjupningsämnet

Barndom och lärande

15 hp, grundnivå

Lekens betydelse för barns lärande

**En intervjustudie om pedagogers synsätt på lekens betydelse för barns
lärande i förskolan**

The importance of play for children's learning

*An interview study of teachers view on the importance of play for children's learning in
preschool*

**Ilona Rodriguez Salazar
Emelie Steén**

Förskollärarexamen 210 hp

Datum för slutseminarium: 2020-09-01

Examinator: Martin Berzell

Handledare: Jonas Qvarsebo

Förord

Vi vill tacka alla deltagare som tagit sig tid att ställa upp på intervju under denna svåra tid med pandemin, utan er hade vår uppsats inte varit möjlig. Vi vill också tacka vår handledare Jonas Qvarsebo som alltid ställt upp för oss när vi behövt hjälp i skrivprocessen. Ett stort tack till våra familjer och vänner som har hjälpt oss att hålla motivationen vid liv. Vi vill även tacka varandra för ett fantastiskt samarbete och en fin vänskap.

Jag, Emelie, vill tillägna denna uppsats till Peter och våra fåglar Sotis och Bobbi. Tack Peter, för att du alltid är så positiv och tror på mig även när jag inte gör det själv.

Jag, Ilona, vill tillägna denna uppsats till min mamma som tyvärr gick bort. Tack till min son Ivan för allt stöd och för att du har inspirerat mig till att fortsätta med arbete när jag tvivlade på mig själv om att kunna slutföra det. Ett stort tack till förskolläraren Sofia som alltid ställt upp för oss.

Fördelning av arbete

Vi har båda varit delaktiga i att leta litteratur från Lunds och Malmös stadsbibliotek. Vi har även tillsammans sökt efter avhandlingar i databaserna EBSCOhost, ERIC via EBSCOhost samt Google Scholar, där använde vi använde sökord som "play" AND "learning" AND preschool, "play and learning", "teachers view on play and learning", "importance of play".

Vi har tillsammans godkänt alla artiklar som använts i vår kunskapsöversikt och sedan delat upp dem mellan varandra för att läsa. Vi har skrivit och redigerat all text tillsammans och inte producerat något enskilt.

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka pedagogers syn på barns lek i relation till lärande i förskolan samt vilken roll de anser sig ha för barns lärande genom lek. Vi vill även skapa en uppfattning om varför de anser att leken är betydelsefull för barn och barns lärande. Vi har använt oss av det sociokulturella perspektivet för att analysera vårt empiriska material. Perspektivet belyser att lärandet sker i lekfulla situationer och genom sociala processer - pedagogen anses ha en viktig roll för barns lärande och utveckling. Vi har genomfört kvalitativa semistrukturerade intervjuer med 6 förskollärare. Materialet från intervjuerna ledde till en indelning i fyra teman: *Fantasi och lustfylldhet*, *Genom leken bearbetar barnen omvärlden*, *Lekens betydelse för barns lärande* och *Pedagogens roll*. Resultatet av studien visar att respondenterna beskriver leken som fantasifull och att leken i första hand är en lustfylld aktivitet. Fantasin utvecklas i leken, mer än i andra aktiviteter. Leken är betydelsefull för att den fungerar som en brygga till andra aktiviteter och nya relationer. I leken kan även barn kommunicera på ett icke-verbalt sätt och de bearbetar upplevelser, erfarenheter och intryck. Leken är betydelsefull för barns lärande eftersom den utvecklar barnens sociala förmågor. Barn lär sig av varandras olikheter och de lär sig hur andra barn tänker. Slutligen visar studien att respondenterna anser att pedagoger ska skapa möjligheter för barn att leka. Miljön ska vara stimulerande för barns utveckling men de måste även låta barnen ta egna initiativ. Leken kan fungera som ett hjälpmedel för att stötta barn som inte kan eller har lärt sig att leka.

Nyckelord: barns lek, pedagogers syn, lek och lärande, pedagogers roll, Vygotskij, barns lärande, kvalitativ intervju

Innehållsförteckning

Förord	2
Abstract	3
1. Inledning	6–8
1.1 Syfte och forskningsfrågor.....	7
1.2 Uppsatsens disposition.....	7–8
2. Teoretisk referensram	9–13
2.1 Vad är lek?.....	9
2.2 Lekens funktion och betydelse.....	9–10
2.3 Lek och lärande.....	10–11
2.4 Teoretisk anknytning: Sociokulturellt perspektiv.....	11–12
2.5 Vygotskij och leken.....	12–13
2.6 Styrdokument: Läroplanen för förskolan.....	13
3. Tidigare forskning	14–15
4. Metod och tillvägagångssätt	16–18
4.1 Val av metod.....	16
4.2 Analysmetod.....	16–17
4.3 Genomförande.....	17–18
4.4 Urval.....	18
5. Resultat och analys	19–25
5.1 Fantasi och lustfylldhet.....	19–20
5.2 Genom leken bearbetar barnen omvärlden.....	20–22
5.3 Lekens betydelse för barns lärande.....	22–24
5.4 Pedagogens roll.....	24–25
5.5 Sammanfattning av resultat och analys.....	25
6. Resultatdiskussion	26–30
6.1 Metoddiskussion.....	26
6.2 Slutsatser och diskussion.....	27–29
6.3 Förslag till vidare forskning.....	29–30
6.4 Pedagogisk yrkesrelevans.....	30

Bilaga 1 “Intervjufrågor”.....	31
Referenslista.....	32–34

1. Inledning

Denna uppsats handlar om pedagogers synsätt på lekens betydelse för barns lärande i förskolan. I läroplanen för förskolan (Lpfö 18) står det skrivet tydligt vilken plats leken har i förskolans verksamhet. Leken är grunden för lärande och bör ha en central plats i förskolans verksamhet, genom leken kan barn utveckla en förståelse för sig själva och andra människor. Leken kan även utveckla förmågor som är kopplade till barns utveckling, till exempel stimulera barnens motorik samt förmåga att tänka i bilder och symboler (a.a.). Leken beskrivs även som viktig för barns lärande. Men vad menas egentligen med lärande eller lek? Forskare är överens om att lek som fenomen inte kan beskrivas med endast ett ord. Det är ett komplext och mångfacetterat begrepp, ofta beskrivs det i förhållande till ett annat fenomen. Bruce (2017) talar om lek och kommunikation som odelbara, där leken är en plattform för barnets kommunikation med sig självt och med andra barn. Men leken ses även ofta som ett verktyg för pedagoger. Genom leken kan barnen uppleva lärandet på ett lustfyllt sätt. Även de många lärandeteorier har olika syn på vilka faktorer som är viktiga för barns lärande. Enligt Samuelsson & Sheridan (2016) är lärande ett generellt mål i förskolan och menar vidare att barns lärande i förskolan ska ge barnen möjligheter att utveckla en social kompetens, en kommunikativ kompetens, en förståelse för olika innehåll och fenomen samt en lust och tillit till den egna förmågan att lära (a.a.).

Historiskt sett har synen på barns lärande och utveckling varierat genom tiderna och det aktuella synsättet har påverkat förskolepedagogikens innehåll (Knutsdotter Olofsson 2017). Lek har inte alltid setts som en viktig del inom förskolepedagogiken. Det har delvis ändrats på senare tid och leken används nu mer i förskolepedagogiska sammanhang (Lillemyr 2002). Björkman (2005) beskriver att under 1600- och 1700-talet förändrades synen på leken och dess betydelse. Frøbels tankar om uppfostran och Rousseaus idéer om att kunskapsinläring skulle vara lustfylld bidrog till ett ökat intresse för att studera lek kring denna period. Lek med ord har funnits länge, tävlingar i kunskap är djupt rotade i människans kultur och är en essentiell del av ritualer (Huizinga 1998). De tidigaste spåren av lek i form av gåtor finns i den indo-europeiska traditionen. Att vara modig i leken och visa sig stark innebar att vara mäktig men att ha kännedom eller kunskap och kunna visa

det i form av gåtor ansågs vara en speciell sorts makt, en magisk makt (Huizinga 1998). Man sökte ofta svar på existentiella frågor (a.a.).

Det är av intresse att studera hur pedagoger förhåller sig till barnens lek och det lärande som sker däri. Vi vill med denna studie lyfta fram lekens betydelse för barns lärande och utveckling med hjälp av de tankar som yrkesverksamma pedagoger har i ämne. I studien utgår vi från att barnen är kompetenta och sociala aktörer, vi ser leken som en stor möjlighet för barns vidareutveckling och lärande. Vår utgångspunkt är Lev S. Vygotskij och det sociokulturella perspektivet som betonar samspel och interaktion med omgivningen för att lärande ska ske.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att undersöka pedagogers syn på barns lek i relation till lärande i förskolan samt vilken roll de anser sig ha för barns lärande genom lek. Vi vill även skapa en uppfattning om varför de anser att leken är betydelsefull för barn och barns lärande.

Våra forskningsfrågor är:

- Vad innebär lek för pedagogerna?
- Varför behöver barn leka enligt pedagogerna?
- Varför är leken betydelsefull för barns lärande enligt pedagogerna?
- Vilken roll anser pedagogerna att de har för barns lek när det gäller lärande?

1.2 Uppsatsens disposition

I det inledande kapitlet presenterade vi vår studie och beskrev även syftet med vår uppsats samt de forskningsfrågor som vår studie bygger på. Kapitel 2 är en genomgång av den teori och begrepp som är relevanta för vår studie. Här presenterar vi det sociokulturella perspektivet som vi använder för att analysera vårt material. Kapitel 3 redovisar vi för den forskningen som finns inom ämnet lek och lekens betydelse för barns lärande. Kapitel

4 är vårt metodkapitel där vi går igenom i detalj hur vi genomfört studien. I kapitel 5 redovisar vi vårt resultat och analys. Kapitel 6 är vårt diskussionskapitel där vi diskuterar vårt resultat med hjälp av vår tidigare forskning.

2. Teoretisk referensram

2.1 Vad är lek?

Ordet lek brukar förknippas med barn. Men leken är inte bara begränsad till barn, vi vuxna leker också, fast på ett annat sätt än barn. Även djur leker, både vuxna djur och unga djur. Det finns olika typer av lek: låtsaslek, fantasilek, rollek, fri lek, styrd lek och regellek (Knutsdotter Olofsson 2017). Inom lekforskningen kan man hitta olika definitioner av leken men det är svårt att ge en exakt definition på vad lek är (Sheridan & Pramling Samuelsson & Johansson, 2009). Jensen (2013) menar dessutom att om leken har olika betydelser för deltagarna kan man då komma fram till vad lek faktiskt är? Lillemyr (2002) beskriver leken som en viktig aktivitet bland barn, en lustfylld aktivitet som väcker, engagerar och ger glädje. Bruce (2017) menar att leken är ett uttryck för en inre drift och förutom att vara en aktivitet är leken även ett tillstånd eller ett sätt att uppleva världen. Lek är alltså en mental inställning, ett sätt att förhålla sig till världen och det som sägs eller görs ska inte tolkas bokstavligt. Denna mentala inställning förmedlas genom olika metakommunikativa signaler till omgivningen såsom röstläge, sätt att tala och sätt att bete sig och så vidare (a.a.).

2.2 Lekens funktion och betydelse

Lek är en mångsidig aktivitet som har stor betydelse för alla barn. Forskningen kring lek indikerar på att leken är central för barnets mentala, fysiska, känslomässiga och sociala utveckling. Leken motiverar och engagerar barn fullständigt, det är i leken som barn kommunicerar och samarbetar med varandra samt själva försöker lösa problem, därför har leken en central betydelse för både lärande och socialisation (Lillemyr 2002). Lillemyr menar vidare att leken för barn är som "en frizon" där de kan utveckla sin personlighet, upptäcka och utforska samt ha roligt. Samtidigt är barnen i leken fria och de använder allt de kan för att leka och det ger en frihetskänsla eftersom de själva bestämmer om de vill delta i leken. Barn leker för att det är roligt och leken befinner sig utanför det som är verkligt (a.a.).

Bakom viljan att leka finns en stark strävan att vilja vara först (Huizinga 1998). Det är också i leken som barnen visar sina känslor, lär sig att samspela, de får också erfarenheter genom att klara utmaningar samt utvecklar skicklighet i att kommunicera med andra (Knutsdotter Olofsson 2002). Genom att leka olika lekar får barnet tillfället att utforska olika möjligheter i olika situationer. I leken lär barnen känna varandra, de utvecklar en förståelse av sig själva och världen runt omkring (a.a.). Bruce (2017) talar om vikten av att värna om leken för att träna inför kommande utmaningar. I leken får tankar ord, de får mening och utvecklas (a.a.). Hon talar vidare om rollekens betydelse för att prova olika roller, att man genom att prova olika roller lär sig att se saker från olika perspektiv (a.a.).

2.3 Lek och lärande

Vad är lärande? Frågan är invecklad men enligt Lillemyr (2002) anses lärande vara en följd av erfarenheter och upplevelser. Lek och lärande är två olika fenomen som inte kan jämföras. Lillemyr menar vidare att lek stimulerar lärande och utveckling, men också att den ger oss information om barnet. Likväl anser han att dessa två fenomen, lek och lärande, kan göra sig gällande samtidigt. Under leken pågår lärande, barnen utvecklar sina förmågor och kunskaper. Därför är det viktigt att pedagogerna är närvarande i barnens lek för att kunna hjälpa och vägleda dem (a.a.). Huizinga (1998) menar att leken är en frivillig handling och att all lek betyder någonting - i leken står något på spel (a.a.). Många forskare ser möjligheter med att använda leken som ett pedagogiskt verktyg. Enligt vår tolkning av Läroplanen för förskolan (Lpfö 18) ses leken som nödvändig för barnen på grund av att de genom den utvecklar förmågor som anses vara viktiga för barnen. Men det finns forskare som både är för att använda leken som ett verktyg och samtidigt varnar för att uteslutande använda sig av lekbaserad undervisning. Till exempel betonar Lillemyr (2002) vikten av att vara uppmärksam på lekens funktion för barns utveckling och lärande, men menar att leken har ett värde även om den inte leder till denna utveckling (a.a.). Även Huizinga (1998) delar denna uppfattning att leken är värdefull i sig samtidigt som han är kritisk mot att använda leken som metod för att lära ut. Istället bör vi sträva efter att förstå leken som en kulturell faktor och fokusera på vilken mening leken innebär och tillför till den lekandes värld(a.a.). I takt med att det kommer ny forskning som bekräftar att lekbaserad undervisning är det bästa sättet för barnen att lära sig finns det

också en ökad uppmaning från statliga myndigheter att använda leken som verktyg för att lära ut. I Nilsson, Lecusay och Alnerviks studie från 2018 märks lärandets komplexitet tydligt. Författarna av studien har tittat på rapporter som Skolinspektionen har gjort i syfte att utvärdera förskolans kvalitet. Skolinspektionen, som är ansvarig i att granska skolor, riktar kritik mot personalen i förskolan och menar att de visar brister i att bedriva undervisning i vardagliga situationer. De menar även att det finns en brist på definition av vad undervisning kan innebära i förskolesammanhang. I ett konkret exempel på brister i undervisningen tar Skolinspektionen upp ett exempel där en pedagog och ett barn leker tyst tillsammans med plastkarameller i olika färg och form. Barnet och den vuxne samtalar inte med varandra och Skolinspektionen menar att det fanns stora möjligheter i situationen att stimulera barnet i riktning mot strävansmål i till exempel matematik. Nilsson m.fl. (2018) gör en poäng i att om det inte finns någon definition av undervisning, hur bedömer de att lärarna brister i sitt undervisningsuppdrag? Följande citat från Nilssons m.fl. studie beskriver på ett bra sätt komplexiteten i att bedöma undervisning. De skriver att:

Trots denna brist på definition av begreppet konstaterar de i sin rapport att förskolepersonalen brister i att göra just detta som alltså inte är definierat.

(Nilsson, Lecusay och Alnerviks 2018, s. 11)

2.4 Teoretisk anknytning: Sociokulturellt perspektiv

I vår studie utgår vi från att barn är kompetenta, sociala aktörer och att det är i samspel och kommunikation som lärande och barns utveckling sker. Vi kommer att använda oss av det sociokulturella perspektivet för att analysera vårt empiriska material. Lev S. Vygotskij (1896–1934) var en psykolog, pedagog och filosof och är den teoretiker som anses vara grundaren av sociokulturell teori. Ett ämne som var särskilt intressant för Vygotskij var barns lärande och de pedagogiska utmaningar som finns där. Enligt Lillemyr (2013) betonar Vygotskij lärandet som en social process (a.a). Lärande handlar om vad individer och kollektiv får ut och använder i framtida situationer (Säljö 2000). Sättet vi lär oss på och får kunskaper beror på vilka kulturella omständigheter vi befinner oss i (a.a).

Enligt Vygotskij behöver barn de psykologiska och fysiska redskap som finns i en kultur för att kunna utvecklas. De psykologiska redskapen är till exempel skriftspråk och numeriskt system (Lillemyr 2013). De fysiska redskapen kallade Vygotskij för artefakter, exempel på det är verktyg och instrument som kulturen erbjuder (Säljö 2000). Vygotskij menade vidare att vi människor är under konstant förändring och utveckling. Hans tanke var att människor tar till sig kunskaper från människor i omgivningen, han kallade detta för appropriering. Människor approprierar ständigt nya former av dessa redskap med hjälp av det de vet och kan (a.a.). En annan term som Vygotskij är väldigt känd för är den proximala utvecklingszonen. Enligt Vygotskij måste man skilja på lärandet och utvecklingen som sker innan skolåldern börjar och det lärande och utveckling som sker när barnet kommer i skolålder (Lillemyr 2013). Vygotskij menade att lärande sker långt innan barnet börjar skolan och att det har en förhistoria med erfarenheter som ligger till grund för formell undervisning. Lärandet som sker för barnet innan det börjat skolan är mycket annorlunda jämfört med det lärande som sker i skolan. Vygotskij menade därför att lärande och utveckling står i förhållande till varandra från det att barnet föds. Det som kallas för den närmaste utvecklingszonen är avståndet mellan den existerande utvecklingsnivån och den potentiella utvecklingsnivån och enligt Vygotskij är det i förhållande till den proximala utvecklingszonen som undervisningen i skolan måste planeras. En undervisning som planeras utifrån det barnet redan vet blir tråkig. Vidare betonade Vygotskij pedagogens roll för den lärandes vidareutveckling av kunskaper. Kommunikativa stöttor, eller som det heter på engelska scaffolding, innebär ett stöd från pedagogen där hen till exempel bryter upp en uppgift i mindre delar. Pedagogen fungerar som ett stöd genom att ge barnet ledtrådar och uppmärksamma barnet på hur uppgiften kan lösas (Säljö 2000).

2.5 Vygotskij och leken

Enligt Vygotskij kännetecknas leken av glädje och regler, barnen skapar en påhittad situation och de själva har kontrollen (Lillemyr 2013). Från ett utanförperspektiv kan barns lek se fri ut men det går att se att barn har regler som de håller sig till. Vygotskij menade att barn underkastar sig impulser i leken även om det är en fri lek. I leken får barnen en slags inre mening genom att handlingen är underordnad tanken medan det är

tvärtom i verkligheten (a.a.). Genom leken skapar även barnet sin egen proximala utvecklingszon, därför är leken viktig för barns utveckling och lärande. Barnet kan nå högre potential genom att socialt befinna sig med någon som kommit längre i sin utveckling.

2.6 Styrdokument: Läroplanen för förskolan

I läroplanen för förskolan (Lpfö 18) står det skrivet tydligt vilken plats leken har i förskolans verksamhet. Leken är grunden för lärande och bör ha en central plats i förskolans verksamhet – den är viktig för barn då de genom leken kan utveckla en förståelse för sig själva och andra människor och den kan även utveckla förmågor som är kopplade till barns utveckling: “Leken kan också utmana och stimulera barnens motorik, kommunikation, samarbete och problemlösning samt förmåga att tänka i bilder och symboler” (Lpfö 2018, s. 8).

3. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer en genomgång av tidigare forskning inom områdena lek och lärande, i förskolepedagogiska sammanhang. Det finns mycket forskning kring barns lek. Många forskare studerar lekens betydelse för barnens utveckling och lärande men det finns färre studier som fokuserar på pedagogens roll i leken.

Tvärsnittsstudie "Barns tidiga lärande" (Sheridan m.fl. 2009) visar att lärare och föräldrar huvudsakligen ser förskolan som en social och demokratisk arena. Det individuella barnets lärande och utveckling ansågs vara fokus. Leken betonas och inslag av lärande accepteras så länge det är barninitierat och/eller är en biprodukt av lek. Ett av syftet med studien är att få kunskap om vad lärare och föräldrar anser vara viktiga aspekter för barns lärande i olika förskolemiljöer. Tvärsnittsstudie är relevant för vår uppsats eftersom den visar att de förskollärare och föräldrar som deltog i enkätstudien anser att leken är viktig och att det är viktigt att barn får tid till att leka på förskolan.

Björngen & Svendsen (2015) undersöker i sin studie vilken roll norska förskollärare upplever att de har när det gäller barns medverkan i utomhuslek. Resultatet är relevant för oss eftersom den delvis besvarar vår frågeställning som handlar om varför pedagoger anser att leken är betydelsefull. Studien lyfter även fram vilken roll pedagoger anser sig ha för barn och deras lek. Resultatet visade att lärarna själva ansåg att det är viktigt med möjligheten att vara involverade i barns utomhuslek, vilket är kopplat till vår sista forskningsfråga som handlar om vilken roll pedagogerna anser sig ha för barns lek.

Lynch (2015) analyserar i studien "More play, please!" svar från ett internetforum från 78 lärare. Studien lyfter fram både positiva och negativa röster från förskollärare angående lekbaserad undervisning. Många av lärarna upplevde motgångar i sina försök att implementera lekbaserad undervisning. Det som gör studien intressant för oss är svaren från de lärare som anser att leken är en viktig del i förskolan samt varför den är viktig. Resultatet av studien är att många lärare känner sig pressade att fokusera på akademiska mål över undervisning i form av lek vilket visar att leken inte alltid ses som en självklarhet i pedagogiska sammanhang.

Den tvärkulturella studien “The meaning of play: a cross-cultural study of American and Japanese teachers' perspectives on play” (2004) undersöker skillnaden mellan amerikanska och japanska lärares perspektiv på lek. Fokuset i studien är att jämföra de olika kulturernas uppfattning av lek. Även om mycket vikt läggs på att göra en kulturell jämförelse, till exempel visade resultatet att deras syn på leken var starkt kopplad till deras kultur så är den relevant till vår fråga om varför leken är betydelsefull. Eftersom resultatet av studien visade att båda nationerna anser att genom leken har barn möjlighet att lära sig och att ha kul.

I Pramling Samuelsson och Johanssons studie *Play and learning—inseparable dimensions in preschool practice* (2007) har de undersökt hur lek kan uttryckas i vardagliga situationer, till exempel vid måltider, samt vilken dimension av lärande som de uppmärksammat vid observationerna. Fokuset ligger på de lekfulla processer i samspelet mellan barnen och bort från lärandet som sker när barnet leker ensamt. Syftet är även att undersöka de processer för lärandet inom leken samt att ta reda på om och hur barns lekfullhet bidrar till dess lärande.

Historikern Huizinga lyfter fram ett perspektiv på leken där alla leker hela tiden, vuxna som barn, och där leken är en viktig grund hos kulturer (Huizinga 1998). Lillemyr (2013) beskriver tre perspektiv på leken som pedagoger kan förhålla sig till: Lek som utforskande, lek som problemlösning och lek som grund för självutveckling. Men förutsättningen för att barnen ska kunna leka är att de måste kunna känna trygghet, det är även en del av lekens innehåll. Han ser även leken som en utforskningsprocess där barns värden och normer sätts på prov och som ökar förståelsen för till exempel konflikter och grundläggande social kompetens (a.a). Vygotskijs forskning handlar om den aktiva eleven och läraren men också om den aktiva sociala miljön. Hans tanke var att människor konstant befinner sig under utveckling och förändring. Vi har alltid möjligheter att “appropriera” kunskaper från andra i samspelesituationer. Vygotskij pratade mycket om att barnens upplevelser och erfarenheter fördjupar deras verklighet och att detta är viktigt som grundval för leken, inte minns för att upplevelserna väcker fantasin (1995).

4. Metod och tillvägagångssätt

I detta kapitel redogör vi för hur vi gått tillväga i vår metod för att genomföra denna uppsats.

4.1 Val av metod

På grund av den rådande situationen kring pandemin av viruset Covid-19 har vi studenter på förskolläraryrket i Malmö begränsats i våra möjligheter att genomföra vårt examensarbete. Vi blev ombudade av kursledaren att undvika undersökningar som innebar att fysiskt besöka förskolans verksamhet. Den form av intervjuer som föreslogs till oss var intervju på distans, exempelvis via Zoom som är en plattform för digitala möten, eller telefonintervjuer.

Syftet med vår studie är att fånga pedagogers tankar kring lek och lärande, därför har vi valt att använda oss av kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Enligt Denscombe (2016) lämpar sig kvalitativ forskning för mindre studier med färre antal deltagare där varje deltagare anses kunna bidra något särskilt till studien (a.a.). Den halvstrukturerade livsvärldsintervjuer har som mål att erhålla beskrivningar från respondenter med syfte att tolka innebörden av dess utsagor (Kvale & Brinkman 2014).

4.2 Analysmetod

Det sociokulturella perspektivet belyser att barn utvecklas genom samspel med sin omgivning. Vårt fokus är att få fram tankar kring lek och lärande av pedagogerna och analysera utifrån ett sociokulturellt perspektiv, där barn anses utvecklas genom interaktion och samspel med andra. Perspektivet ger oss begreppsliga verktyg som öppnar upp möjligheter för oss att analysera materialet. Vi använder Vygotskijs teori i vår uppsats för att kunna förstå och förklara varför barnen behöver leka och vilken betydelse lek har för lärande, samt vilken roll samspel och fantasi har för leken.

Vid sortering av vårt material kunde vi se att pedagogerna beskrev leken på liknande sätt, det använde ord som ”fantasi” och ”roligt”. Det ledde till vårt första tema som heter ”Fantasi och lustfylldhet”. Leken ansågs innehålla dessa två egenskaper och återkom

bland samtliga pedagogers svar. Tillsammans med pedagogernas svar kunde vi med Vygotskijs teorier om lek få fram vad lek innebär. Vygotskij var övertygad om att fantasi har stor betydelse för barns lek och har skrivit att fantasi beror på den erfarenhet vi har. Ju mer erfarenhet en person har, desto mer fantasi har hen. En av Vygotskijs åsikter var att vuxna har mer fantasi än barn, just eftersom de har fler erfarenheter. Vygotskijs "artefakter" och diverse psykiska redskap hjälpte oss i vår analys för att förklara hur pedagogerna tänkte kring vårt andra tema som heter "Genom leken bearbetar barnen omvärlden". Han menade vidare att vårt tänkande påverkas av omvärlden och vi hanterar situationer med hjälp av dessa olika kulturella redskap. Det tredje temat heter "Lekens betydelse för barns lärande" och pedagogernas svar visar att barn lär sig genom samspel och av varandras olikheter. Här blir Vygotskijs proximala utvecklingszon relevant för att förklara hur barn kan lära sig av ett annat barn som är mer kompetent. Under vårt sista tema "Pedagogens roll" tar vi hjälp av termen scaffolding för att förklara det stöd som pedagogerna menar att de ska fungera som. Enligt Vygotskij var det pedagogen som bar det yttersta ansvaret för barnens inläring. Genom mediering, ett slags guidat lärande, kan pedagogen hjälpa barnet att lösa uppgiften. Intervjuerna gav oss möjlighet att försöka förstå pedagogernas egen roll i att utveckla barns lärande.

4.3 Genomförande

Vår kontakt med pedagogerna började med att vi frågade om de var intresserade av att ställa upp på en intervju om betydelsen av lek för barns lärande. Vi förklarade att det i första hand gällde distansintervjuer på plattformen Zoom eller eventuellt via telefon. Zoom är en internetplattform för röst och videokommunikation som används för möten online. Vi delade sedan upp intervjuerna mellan oss och genomförde enskilda intervjuer. Två av intervjuerna har genomförts av Emelie på distans via telefon. Ilona genomförde fyra intervjuer på pedagogernas arbetsplats. De fick själva bestämma vilka tider de skulle bli intervjuade och innan varje intervju fick pedagogerna ta del av våra frågeställningar (se bilaga 1) som vi använde som underlag under intervjun. Vi använde bilaga 1 som manus för våra intervjuer och gick igenom alla frågorna en efter en. De fick även en samtyckesblankett som de skulle läsa igenom innan intervjun och skriva på, för att sedan ge till oss. På samtyckesblanketterna fick pedagogerna information om studien och vilka

rättigheter de har i samband med intervjun samt vart materialet lagras. Det står även att samtliga respondenter kommer att avidentifieras i det färdiga arbetet. Att ändra namn på respondenterna ändrar inte den mening som förmedlas i intervjuerna något nämnvärt (Kvale & Brinkmann 2014). På samtyckesblanketten står även syftet med vår undersökning och vad det innebär att vara en respondent i samband med en studie samt vilka rättigheter de har. Kvale och Brinkmann (2014) menar att samtycke, som de kallar för informerat samtycke, innebär ett frivilligt deltagande och respondenterna har rätt att dra sig ur när de vill. Principerna är till för att inte skada deltagarna(a.a.). Samtyckesblanketterna har sedan skickats in till vår handledare på Malmö Universitet.

Efter varje intervju lades materialet upp på Malmö Universitets server och raderades från inspelningskällan inom några dagar. För att spela in intervjuerna använde vi en smartphone och en Zoom H1 Handy recorder. Vad gäller utskrivning av intervjuerna så transkriberades materialet av den person som genomförde intervjun. Allt material som spelats in har transkriberats men materialet från intervjuerna är inte ordagrant transkriberat. Till exempel är upprepningar och interjektioner borttagna. Vi har lyssnat igenom varandras intervjuer och båda två har varit delaktiga i att se till att materialet transkriberats korrekt.

4.4 Urval

Samtliga pedagoger som intervjuades har förskollärarexamen från universitet eller högskola, varav en är vidareutbildad till specialpedagog. Vi har totalt intervjuat 6 pedagoger. Hur många intervjupersoner som behövs för en undersökning beror på ens syfte (Kvale & Brinkmann 2014). Om antalet respondenter blir för få är det svårt att generalisera och pröva hypoteser, om antalet är för stort leder det snarare till att intervjuerna blir svårtolkade (a.a.). Vårt mål var att intervjuar åtminstone tre pedagoger, men beslutade oss för att genomföra fler intervjuer än tre för att försäkra oss om att vi hade tillräckligt material till vår studie.

5. Resultat och analys

Här redovisar vi resultatet från intervjuerna som vi kommer att analysera med hjälp av det sociokulturella perspektivet samt den litteratur som har presenterats tidigare. Intervjuerna belyser olika uppfattningar kring lek och lärande på förskolan. Det inledande avsnittet "Fantasi och lustfylldhet" är kopplat till vår första forskningsfråga, där vi har sammanställt pedagogernas tankar kring vad de menar med lek, hur de definierar det. Det följande avsnittet "Genom leken bearbetar barnen omvärlden" är kopplat till vår andra fråga om varför barn behöver leka. Det tredje avsnittet "Lekens betydelse för barns lärande" handlar om varför pedagogerna anser att leken är betydelsefull för barns lärande och är kopplat till vår tredje forskningsfråga. I det sista avsnittet "Pedagogens roll" redovisar vi för vilken roll pedagogerna anser att de har för barns lärande.

5.1 Fantasi och lustfylldhet

Bland pedagogernas svar fann vi olika synpunkter på vad lek är för någonting. Nästan alla var överens att lek är ett komplext begrepp som är svårt att beskriva med endast ett ord. Enligt Lillemyr (2002) är lek ett karaktäristiskt drag i barns beteende och står i kontrast till det som inte är lek. Pedagogernas beskrivning av lek bestod oftast av flera ord som tillsammans utgjorde deras tolkning av lek. De menade att det finns flera speciella komponenter i leken som särskiljer den från andra aktiviteter. Bland orden som dök upp var fantasi och lustfylldhet. En pedagog svarade att för att kunna göra lärandet till lustfyllt måste man själv ha en bra fantasi och kunna föreställa sig vad barn tycker är roligt. Några pedagoger svarade att genom leken utvecklar barnen sin fantasi och genom att göra leken fantasifull kan barnen lära sig mer. Vid ett försök att definiera lek svarade en pedagog så här:

Lek för mig är svårt att definiera. Jag gissar på att det är när fantasi börjar och idéer kommer fram. I kombination med fantasi så kan barnen leka.

Det som möjliggör lek är alltså en kombination av fantasi och de idéer som barnet har. Genom att barnen använder sin fantasi och föreställningsförmåga kan de förflytta sig till en annan värld där allt är möjligt och tillåtet - leken blir en slags utövning av fantasin. En

annan pedagog uttryckte att genom att observera barnen när de leker så ser vi vad de brinner för, vad som engagerar dem och gör dem glada. Även det sociokulturella perspektivet betonar fantasins betydelse för leken och Vygotskij (1995) menade att leken är en kombination av idéer som barnet har, genom att studera leken får vi syn på barnets idéer (a.a.). Den slutsats man kan dra av pedagogens svar är att fantasi är en nödvändig del för barns lek och utan den kan barn inte initiera eller utöva lek. Det kan kopplas till Vygotskij som skriver att fantasin är grunden för alla kreativa aktiviteter och möjliggör skapande i olika sorters former (1995). En av pedagogerna ansåg även att leken leder till utveckling av inte bara fantasi men även sociala förmågor. Hen uttryckte sig så här:

Med leken tycker jag att barnen utvecklar det sociala, språket, sin fantasi mycket mer för att i leken kan de prata, komma överens om saker.

Svaret kan tolkas som att fantasin utvecklas mer i leken än i andra aktiviteter eller situationer. I leken utvecklar barnen sin sociala kompetens för att de behöver kommunicera med varandra och som pedagogen uttrycker det “komma överens om saker”.

5.2 Genom leken bearbetar barnen omvärlden

Enligt intervjuerna kom det fram att lek och samspel har stor betydelse för barns utveckling. I detta avsnitt redovisar vi för varför pedagogerna anser att barn behöver leka. Det behandlar kommunikation, upplevelser och att bearbeta omvärlden. I ett sociokulturellt perspektiv är människans utveckling ett centralt tema och Vygotskij har fokus på den sociala miljön, att barns utveckling hör ihop med miljön som de växer upp i. Vidare menar han att all intellektuell utveckling och allt tänkande har sin utgångspunkt i social aktivitet (Imsen 2006). Tänkande, menar Vygotskij, är hos individer en social form av kommunikation (Säljö 2000). Individen tar till sig och använder denna kommunikativa kunskap i framtida situationer. Vårt tänkande händer nästan uteslutande i vårt huvud, men samtidigt inte. Tänkandet står i relation till omvärlden och vi hanterar situationer utifrån eller med hjälp av olika artefakter eller psykiska redskap som är verkliga ting (Säljö 2000). Under en av intervjuerna svarade en pedagog att leken öppnar upp för andra kommunikationsformer än verbala:

...leken är en öppning, det som man kan inte sätta ord på så kan man leka. Det är som drama, du kan spela upp allting med kroppen utan att använda ord(...).

Leken blir en form av kommunikation där barnen kan leka fram det de inte kan sätta ord på. Eftersom kommunikation är en förutsättning för att kunna delta i lek är det viktigt att det budskap som barnen vill förmedla uppfattas och tolkas av mottagaren på rätt sätt. Genom leken kan alltså barn kommunicera och det är en aktivitet där andra kommunikationsformer än verbala får uttryck. En annan pedagog uttryckte sig om samspel så här:

Allting som de gör i förskolan är ju lek och det är mycket det som de lär sig samspela med varandra, kommunicera med varandra. De lär sig jättemycket för att det är inte bara lek, det är så mycket som händer det är inte bara lek.

Ur pedagogens perspektiv genomsyrar leken allt på förskolan, det lekfulla är alltid närvarande. Det är inte ett separat tillstånd som man träder in och ut ur. Vidare menar pedagogen att genom att samspela lär barnen sig av varandra. Barnen approprierar normer och värden som finns på förskolan och det sker i leken. Pedagogen betonade även att barn inte enbart leker, det är mycket annat som händer i barns liv. Flera pedagoger svarade att leken är ett sätt för barnen att bekanta sig med och bearbeta omvärlden. Det motsvarar Vygotskijs (1995) syn på hur barns lek är en kreativ bearbetning av upplevda intryck i syfte att skapa en ny verklighet som motsvarar barnets egna behov och intressen. En av pedagogerna menade till exempel att genom leken får barnen möjlighet att ”dela upp” omvärlden:

Leken är i sig själv betydelsefull för alla oavsett ålder... Barn behöver leka därför att leken öppnar upp mycket olika situationer, kommunikation inom grupperingar, socialisering så barnen behöver leken för att bryta ner omvärlden om man kan säga så där. Förstå sig i sammanhang.

Leken beskrivs som betydelsefull, en sorts mening i livet utöver det vardagliga. Lek är inte en aktivitet som bara barn gör utan alla leker, oavsett ålder. Pedagogen menar vidare att lek är ett sätt för barnen att förstå omvärlden och genom att dela upp den i mindre delar kan den bli mer begriplig eller hanterbar. Enligt Vygotskij har våra tankar, idéer och sätt att hantera olika händelser ett genuint socialt och interaktivt ursprung (Säljö 2000). Ur pedagogens perspektiv öppnar leken upp för kommunikation mellan barnen. Om man

försöker förstå tänkande och lärande, märker vi att i de flesta fall använder oss av olika former av redskap (a.a.). Pedagogerna ovan beskriver leken som ett psykiskt och fysiskt redskap för att förstå omvärlden. En pedagog ansåg att lek är ett sätt att lära sig det sociala samspelet men också att bearbeta de erfarenheter som barnen varit med om:

Och sen har ju barnen roligt samtidigt men samtidigt är leken ju deras sätt att bearbeta det de ser och hör och känner och sen drivs det ju framåt inte bara bearbetar utan de lär sig av det och så byggs det vidare på det.

Ur pedagogens perspektiv är leken ett sätt att bearbeta verkligheten. Det kan relateras till Spodek och Saracho (2007) som skriver att barn lär sig om den fysiska världen direkt genom sina sinnen, de testar sina idéer som de har om till exempel fysiska objekt genom att ta på, lyssna eller titta på dessa objekt - de använder sin erfarenhet för att konstruera kunskap och skapa mening (a.a.). Det kan även kopplas till det sociokulturella perspektivet där människan ses som en handlande varelse med en förmåga att bestämma sina egna livsvillkor. Det är just att vi är skapare av vår omvärld och som vi enligt pedagogerna lär oss att hantera omvärlden med dess olika värderingar och normer. Vidare går det att tolka pedagogernas svar som att barnen tar till sig kunskaper från förskolans vardag och de lär sig någonting från varandra. Under leken bearbetar barnet det som hen har upplevt i verkligheten tills det blir begripligt. Detta görs genom ett utbyte av kunskaper och förmågor som det sociokulturella perspektivet menar sker främst genom samspel och interaktion mellan barnen.

5.3 Lekens betydelse för barns lärande

Samtliga pedagoger ansåg att leken är betydelsefull för barnens lärande och utveckling. De beskrev leken som en obligatorisk del av undervisningen på förskolan. Det sociokulturella perspektivet ser leken som speciellt betydelsefull för lärandet, och det är framförallt i sociala sammanhang som barn lär sig i. Även (Imsen 2006) skriver att lärandet sker genom att individen lär sig något om ett händelseförlopp och hur saker och ting har utvecklats. Att lära sig betyder att förstå och att kunna använda sina kunskaper i vardagen (a.a.). Under intervjun svarade en pedagog att barnen utvecklar sina sociala förmågor i leken på förskolan:

Framför allt utvecklar barnen det sociala, förskolan är en miljö för många barn, de är ju olika och de lär av varandra och det sker under leken.

Ur pedagogens perspektiv sker utveckling av sociala förmågor främst i leken, och därför är hans resonemang att leken är av stor vikt för barns lärande. Pedagoger menar vidare att barns olikheter gör att barn lär sig av varandra och att lärandet framförallt sker under leken. Även om det inte framgår vilka olikheter det är frågan om beskrivs de som någonting positivt. Genom att barnen vistas på förskolan får barnen möta olika individer men också kulturer. En annan pedagog svarade även att barn lär varandra men menade att barn också lär sig själva:

Barnen lär sig själva, de lär sig av varandras förhållningssätt, normer, värderingar, allting som ingår att vi ska kunna samsas med varandra.

Sett från pedagogens perspektiv lär barn både av sig själva och av varandra. Barnen har sina egna normer och värderingar, sitt eget "bagage". Genom leken lär barnen sig inte bara om sitt eget förhållningssätt på saker och ting utan även hur andra tänker. På förskolan leker barnen inte bara utan de observerar vuxna och andra barn i omgivningen och på det sättet lär de sig själva. Det kan kopplas till Lillemyr (2002) som skriver att genom leken lär barnen känna inte bara andra barn men även sig själva (a.a.). Några av pedagoger ansåg att när barnen leker fri lek, ska vi vuxna inte ska gå in och störa deras lek. Pedagogerna ska observera barnen och vara i närheten av dem. Utifrån barnens intresse ska pedagogerna försöka skapa möjligheter till leken, till exempel är barnen intresserade av affären försöker man hitta verktyg, så att de kan leka sin lek. Leken ska vara i fokus hela tiden tillsammans med barnens intressen och idéer. Det är också i stor betydelse att pedagogerna försöker ställa frågor och "forska" tillsammans med barnen. Pramling Samuelsson och Mårdsjö Olsson (2007) skriver att efter en uppgift som barnen fått att "utforska" är det viktigt att barnen reflekterar över uppgiften och att pedagogerna frågar barnen hur har de gjort, och om de har lärt sig något nytt samt hur man kan göra för att lära andra det som de har lärt sig. Alla pedagogerna var överens om att leken är viktig då de menade att leken innehåller mycket lärande i flera olika former, bland annat att de utvecklar sitt språk, motorik, fantasi och i helheten alla sina sinnen. En av pedagogerna svarade på frågan på detta sätt:

Leken ingår i lärandet, utan leken så tror jag inte att det skulle va bra, därför att vi måste börja på deras nivå och där ingår leken. Då det är vi pedagoger

som måste få in lärandet i leken för att utveckla deras nyfikenhet och kunskap.

Hen menar att leken finns överallt och när barnen leker så leder det till lärande och utveckling samtidigt att det är betydelsefullt att vi vuxna anpassar sig till barnens nivå. Det beror på pedagogernas variation i aktiviteterna, så att barnens behov av de kan och har kompetens kan tillgodoses.

5.4 Pedagogens roll

Som pedagog har man ett ansvar att skapa möjligheter till att barnen ska få leka i förskolan. Till exempel att de mer tysta och blyga barnen också får känna gemenskap och trygghet i barngruppen. För många barn är förskolan den enda plats där de får möjligheter att leka med andra barn och vuxna. De flesta intervjuade nämnde att pedagoger ansvarar för miljön på förskolan, att den ska vara stimulerande och vara gynnsam för barns utveckling och inte minst att låta barnen ta själva initiativ i leken. En av pedagogerna ansåg även att en av uppgifterna är att fungera som ett stöd för barn som till exempel inte kan leka:

Pedagogen kan ha en roll för barn som inte kan/har lärt sig leka och hjälpa dem in i leken... Vi sitter på golvet med dem och ser vad de ser och hör vad de leker med och ser vad de är intresserade av och försöker erbjuda materialet och har stunder där vi har verksamhet som kan inspirera deras lek.

Ur pedagogens perspektiv kan leken fungera som ett hjälpmedel för pedagogerna, ett psykologiskt verktyg, där man kan få syn på barnens intressen. Det skriver även Olofsson (2003) att leken kan fungera som ett redskap eller ”instrument” som barnen kan använda för att kommunicera med andra barn och uttrycka sina känslor till omvärlden (a.a.). Pedagogen svarade även att man bör stötta och uppmuntra barnen och att man har ett ansvar att skapa en trygg miljö och att delta i leken på barnens nivå. Detta kan relateras till de kommunikativa stöttor (eng. scaffolding) som pedagoger kan fungera som och innebär enligt det sociokulturella perspektivet att en vuxen eller ett annat barn fungerar som ett stöd till det barn som är i behov av det. Tillsammans med stöttning från pedagogen och utmanande material kan pedagogerna erbjuda en miljö som utmanar barnet inom ramen

för den proximala utvecklingszonen. Samtidigt belyser Vygotskij vikten av att man anpassar det stöd till de intellektuella redskap och färdigheter som barnet redan har för att det ska kunna ta till sig ny kunskap (Säljö 2000). Slutligen menade flera pedagoger att det är viktigt att man som pedagog utgår ifrån barns perspektiv och inte bara från barnperspektiv samt att försöka fånga barns intresse för att kunna förstå barnen bättre. Den fysiska och sociala miljön har stor påverkan på barns lärande och vidare utveckling. Därför är det viktigt att pedagoger reflekterar kring barnens lärmiljö och försöker förbättra den.

5.5 Sammanfattning av resultat och analys

Vår analys av studiens resultat visar att leken har stor betydelse för lärandet och att pedagogerna har en nyckelroll i att hjälpa barn att utveckla sin kunskap. Leken kännetecknas av glädje och lustfylldhet. Genom att göra leken lustfylld lär barnen sig mer. Samspel och kommunikation ansågs vara viktiga aspekter för barns utveckling. Leken fungerar som en brygga till andra aktiviteter. Genom leken bearbetar barnen intryck från verkligheten. Tryggheten i förskolans verksamhet spelar roll för barns lärande. Miljön ska vara stimulerande. Förskolan är en mötesplats som för vissa barn är den enda platsen där de möter andra barn och vuxna. I den kommande delen av uppsatsen kommer vi att diskutera vårt resultat av analysen. Vi gör en jämförelse mellan vår studiens resultat och tidigare forskning som vi redovisade i kapitel 3.

6. Resultatdiskussion

I detta kapitel diskuterar vi resultatet med hjälp av vår teori och tidigare forskning. Syftet med vår uppsats har varit att undersöka pedagogernas syn på lekens betydelse för barns lärande i förskolan. Här i diskussionsdelen för vi fram vad forskningen säger om vårt område samt vilken uppfattning pedagogerna har enligt våra forskningsfrågor. Kapitlet inleds med en metoddiskussion. Det följs av en diskussion av vår analys utifrån våra fyra forskningsfrågor som tar upp pedagogernas uppfattning om vad lek innebär, varför barn behöver leka, varför leken är betydelsefull för barns lärande och vilken roll pedagogen har för barns lärande.

6.1 Metoddiskussion

Alvehus (2013) skriver att kvalitativ forskning handlar om forskarens intresse för vad hen vill ha sagt och vilken typ av forskning som ska bedrivas. Vi valde att dela upp oss och genomföra enskilda intervjuer. Detta var delvis för att vi hade olika kontakter, och det föll sig naturligt att intervju de pedagoger som vi själva hade mest kontakt med. Beslutet av att dela på ansvaret av intervjuerna kan ha lett till ett ojämnt resultat av insamlat material. Som nämnts under rubriken "Genomförande" var flera pedagoger ointresserade av att bli intervjuade via Zoom. Detta ledde till beslutet att erbjuda resterande pedagoger valmöjligheten att antingen bli intervjuade via telefon eller bli intervjuad på plats.

Vi valde att begränsa oss till pedagoger, med eller utan förskolläraexamen. Vi ville undvika att det blev en jämförande studie där man till exempel jämförde pedagogernas svar med barnskötarnas eller annan personal.

Samtliga pedagoger som blev intervjuade fick ta del av våra frågeställningar (se bilaga 1) innan intervjuerna blev genomförda. Detta eftersom det fanns önskemål från flera pedagoger om att få ta del av frågorna innan intervjun. Vår intention från början var dock inte att ge pedagogerna frågorna på förhand. Detta för att pedagogerna inte skulle läsa på om ämnet. Vi ville fånga deras egna tankar och inte memorerade svar från läroböcker.

6.2 Slutsatser och diskussion

Vad innebär lek för pedagogerna?

Studiens resultat visar att pedagogerna använder olika begrepp för att definiera vad lek egentligen innebär men samtliga pedagoger ansåg att barnen uttrycker sin fantasi i leken och den i första hand är en lustfylld aktivitet. Fantasien utvecklas i leken, mer än i andra aktiviteter.

Forskningen kring lek har till stor del handlat om leken som objekt, vad lek är, och utövandet av lek, hur ser lekfulla handlingar ut. I jämförelse med den tidigare forskningen som vi har presenterat, ser vi ett samband mellan vår studie och med Pramling Samuelsson och Johanssons studie *Play and learning—inseparable dimensions in preschool practice* (2006) där de har undersökt hur lek kan uttryckas i vardagliga situationer. De har observerat barn både under en måltidssituation och under barns fria lekar. Analysen visar att trots att båda situationerna var olika så uppstod former av lek och lärande i båda situationerna. Slutsatsen i deras studie var att i båda situationerna uttryckte barnen känslor som engagemang, hämning och glädje. De skriver vidare att särskilja mellan lek och lärande har blivit mer ovanligt, de ses numera som odelbara. Lek är enligt studien inte en aktivitet separerad från andra aktiviteter, som vår studie delvis visade, utan den genomsyrar vardagen på förskolan. Även Garvey (1990) menar att det är omöjligt att definiera lek som en handling. Till exempel kan en till synes lekfull handling utföras med en icke lekfull avsikt. Det ser vi även hos våra respondenter som talar om leken som ett tillstånd kopplat till kognitiva förmågor, snarare än om lekens olika uttryck, vilka utgörs av fantasi och lustfylldhet. I Dodds m.fl. (2004) studie visade resultaten att pedagoger från USA och Japan, som har samma pedagogiska historia med idéer från Fröbel och Montessori, såg leken som en livsnödvändighet och en livets essens - barn lär sig att leva genom att leka. Till skillnad från vår studie där en av respondenterna svarade att för att barn ska kunna leka kräver det att barnet har grundläggande kognitiva förmågor, som fantasi och skapandet av idéer.

Varför behöver barn leka?

Enligt våra respondenter fungerar leken som en brygga till andra aktiviteter och nya relationer. Genom leken kan barn kommunicera på ett icke-verbalt sätt. Allt barnen gör i förskolan är lek. Genom leken kan barnen bryta ner omvärlden, bearbeta det de upplever och lära sig någonting.

Lynch (2015) finner i sin studie att den mängd tid då barn får leka i amerikanska förskolor är på en stadig nedgång. Ett dominerande tema som lärarna diskuterade om var de potentiella fördelarna som lek resulterar i. Bland de negativa svaren om lekbaserat lärande fanns åsikter att lärare som är förespråkare av denna metod är lata. Bland de positiva svaren fann Lynch att lek gynnar barn positivt då de samsas och samarbetar. Denna slutsats fann vi även i vår intervjustudie då pedagogerna ansåg att leken utvecklar sociala och kognitiva förmågor. Medan samtliga intervjuade i Lynch studie (2015) talade om förmågor som utvecklas i leken, nämnde nästan alla av våra respondenter att lek har ett värde som sträcker sig utöver de pedagogiska ramarna. Till exempel svarade respondenterna att lek är en nödvändig del i barns liv för att de ska må bra.

Varför är leken betydelsefull för barns lärande?

Vår studie visar att pedagogerna anser att genom leken utvecklar barnen sina sociala förmågor. Barn lär sig av varandras olikheter och de lär sig hur andra barn tänker.

Enkätstudien *Barns tidiga lärande* (2009) som analyserats av Sheridan m.fl. visar att lärarna som deltog anser att leken är viktig och att det är betydelsefullt för barn att ha tid att leka på förskolan. Det ansåg även våra respondenter då alla var av åsikten att den fria leken måste ha en plats i förskolan. Vidare ser vi ett samband mellan vårt resultat och med Vygotskijs teorier som visade att när barn utövar kommunikativa redskap i samspel med andra öppnar det upp för möjligheter till barnens deltagande i olika leksituationer och aktiviteter på förskolan. Det kunde vi se även i vårt resultat där pedagogerna menar att barnen använder olika kommunikationsformer för att kunna få tillgång till andra aktiviteter.

Vilken roll anser pedagogerna att de har för barns lek när det gäller lärande?

Pedagogen ska skapa möjligheter för lek till barnen. De har ansvaret för att miljön ska vara stimulerande för barns utveckling men de måste även låta barnen ta egna initiativ. Leken är ett hjälpmedel, till exempel kan pedagoger stötta barn som inte kan eller har lärt sig att leka.

Flera studier har kommit fram till att pedagogernas roll och medverkan i barnens lekar är betydelsefull. Med hjälp av leken kan pedagogerna snappa upp det som barnen tycker är viktigt. Det kan relateras till Björngen & Svendsens studie (2015) där de undersöker norska förskollärares perspektiv på lek. Pedagogernas roll noteras också tydligt i denna studie, till exempel i det hur pedagogerna ser lek och hur de stödjer den. Liksom vår studie visade deras att pedagogens involvering påverkar barnens upplevelser och känslor. Medan respondenterna i vår studie ansåg att pedagogerna ska fungera som ett stöd belyser Björngen & Svendsen (2015) i sin slutsats att det är viktigt att pedagoger fysiskt deltar och är involverade i barns utomhuslek. De betonar vidare vikten av att tänka på att kunskap skapas tillsammans med barnen därav resonemanget att pedagoger bör vara deltagare i leken.

6.3 Förslag till vidare forskning

Det behövs mer kunskap om lekens betydelse i förskolans verksamhet, eftersom vår studie visade att alla pedagoger inte använder sig av leken i undervisningssammanhang. Vi anser även att det är betydelsefullt att som pedagog vara flexibel med tider då barn får leka eftersom det inte är bra för barnen att avbryta deras lek. Ett förslag till vidare forskning handlar om "pedagogens perspektiv". Det krävs mer forskning inom området för att på djupet förstå den pedagogiska rollen, eftersom vilken syn pedagogerna har på leken verkar påverka barnens möjligheter att leka. Lärares perspektiv framgår tydligt i den amerikanska studien "More Play, please!". En slutsats som vi drog efter att ha läst den är att trots att lek är inskrivet i landets pedagogiska styrdokument har pedagogerna själva rätt att bestämma hur mycket lek som ska vara inplanerat i undervisningen, vissa lärare var av åsikten att ingen lek skulle tillåtas till exempel. Forskningen baserad på ett nordiskt perspektiv på lek tyder dock på en betydligt mer positiv inställning till att inkludera lek i undervisningen. Vårt förslag är att göra en studie i stil med "More Play,

please!”. Då respondenterna i studien fick vara helt anonyma menar vi att denna typ av studie kan ge upphov till mer uppriktiga och genuina svar.

6.4 Pedagogisk yrkesrelevans

Vår studie har bidragit till att visa att leken är ett nödvändigt redskap i förskolans verksamhet, därför är den relevant för läraryrket. Resultatet av vår studie gav oss nya insikter i pedagogers sätt att se på lekens betydelse för barns lärande. Eftersom pedagogers syn på leken påverkar barns tid på förskolan är det framförallt viktigt att undersöka vad för syn pedagogerna har i frågan samt varför leken är viktig. Vi anser att pedagogernas svar gav oss väsentlig information kring våra forskningsfrågor och att den tydligt visar lekens betydelse för barns lärande. Trots att studien handlade om pedagogernas perspektiv så ska man som pedagog inte glömma att se på leken och lärande utifrån barns perspektiv och utgå ifrån deras nivå när man planerar undervisning.

Vårt intresse för leken har under studiens gång vidareutvecklats. Från att ha haft en syn på leken som någonting roligt och eventuellt kopplat till utveckling av en eller flera förmågor, utvecklades det till en fördjupad förståelse för varför leken faktiskt är betydelsefull - med starka resonemang från erfarna förskollärare. Den kunskapen vi fått i samband med studien tar vi med oss i vårt framtida yrke. Det har varit en lång och intellektuell resa, att kunna sätta ord på lekens olika beståndsdelar samt utforska ytterligare värden och synsätt på leken. Vi har på ett sätt landat där vi började, att leken är en livsnödvändighet som alla människor behöver utöva för att må bra. Resultatet att barn lär sig i samband med lek är enligt oss en bonus men i slutändan mindre viktigt. Vi har kommit att dela kulturhistorikern Huizingas syn på leken där leken ses som värdefull i sig. Även om det inte kan tyckas självklart att den fria leken som sker utan pedagogers påverkan ska få plats i en pedagogisk institution, menar vi med vår studie att den måste det.

Bilaga 1. Intervjufrågor

Samtycke: Samtycker du till intervjun...? Har du läst och skrivit på samtyckesblanketten...?

Uppvärmningsfrågor

- Hur länge har du arbetat inom förskolan?
- Vilket år tog du examen?
- Varför valde du just förskolläraryrket?

Frågor till intervju

- Vad innebär lek för dig? Hur skulle du definiera lek?
- Varför är leken betydelsefull enligt dig? Varför behöver barn leka?
- Vad är lekens funktion? Vad är syftet med leken på förskolan?
- Vilken roll har pedagogen för lärande genom lek?
- Hur använder ni leken som redskap för lärprocessen i er undervisning och utbildning på förskolan?
- Vad har leken för betydelse för lärandet?

Följdfrågor

Kan du vidareutveckla...?

Kan du ge exempel...?

Referenslista

- Alvehus, Johan (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod. En handbok. 2. uppl.* Stockholm: Liber
- Bruce, Barbro (2017). *Lek och kommunikation. I: Persson, Sven (red) Utbildningsvetenskap för förskolan.* Stockholm: Natur & Kultur Akademisk
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. 3:e uppl.* Lund: Studentlitteratur AB
- Engdahl, Ingrid & Ärlemalm-Hagsér, Eva (red.) (2015). *Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet. 1. uppl.* Stockholm: Liber
- Garvey, Catherine (1990). *Play.* Cambridge: Harvard University
- Huizinga, Johan (1998[1949]). *Homo ludens: a study of the play-element in culture.* London: Routledge
- Imsen, Gunn (2006). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi. 4., rev. uppl.* Lund: Studentlitteratur
- Jensen, Mikael (2013). *Lekteorier. 1. uppl.* Lund: Studentlitteratur AB
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1996). *De små mästarna: om den fria lekens pedagogik.* Stockholm: HLS
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2002). *Lek för livet en litteraturgenomgång av forskning om förskolebarns lek.* Enskede: TPB
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2010). *I lekens värld. 1. uppl.* Stockholm: Liber
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2017). *Den fria lekens pedagogik: teori och praktik om fantasileken. 1. uppl.* Stockholm: Liber
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1996). *De små mästarna: om den fria lekens pedagogik.* Stockholm: HLS
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2015). *Lek och skapande. I Engdahl, Ingrid & Ärlemalm – Hagsér, Eva (red.) (2015). Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet. 1. uppl.* Stockholm: Liber
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur AB
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola. 1. uppl.* Stockholm: Liber

Lillemyr, Ole Fredrik (2013). *Lek på allvar: en spännande utmaning*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Lindqvist, Gunilla (red.) (1999). *Vygotskij och skolan: texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur

Saracho, Olivia N. & Spodek, Bernard (2007). *Contemporary Perspectives on Social Learning in Early Childhood Education*. Charlotte, NC: Information Age Publishing

Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid & Johansson, Eva (red.) (2009). *Barns tidiga lärande. En tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Diss. Göteborg: Geson Hylte Tryck

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2016). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. 3:e [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Pramling Samuelsson, Ingrid & Mårdsjö Olsson, Ann-Charlotte (2007). *Grundläggande färdigheter - och färdighetens grundläggande*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Tidskrifter: (Källa)

Björger, Kathrine & Svendsen, Birgit (2015). Kindergarten practitioners' experience of promoting children's involvement in and enjoyment of physically active play: Does the contagion of physical energy affect physically active play? *SAGE Journals* volym 16, 3:e utgåvan. Tillgänglig online:

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1463949115600025>

Björkman, Karin (2005). Lek och lärande förr och nu. *Förskolan* Årgång 88, nr 9, s 26–27.

Tillgänglig online:

www.lararen.se/forskolan/annat/lek-och-larande-forr-och-nu

Dodd, Arleen Theresa & Goshiki, Toru & Kaneda, Toshiko & Nagasaki, Iku & Rogers, Cosby Steele & Taylor, Satomi Izumi & Watanabe, Yasuhiro (2004). The meaning of play: a cross-cultural study of American and Japanese teachers' perspective on play. *Journal of Early Childhood Teacher Education* volym 24, 4:e utgåvan. Tillgänglig online:

<https://www.tandfonline-com.proxy.mau.se/doi/pdf/10.1080/1090102040240411?needAccess=true&>

Lynch, Meghan (2015). More Play, Please. The Perspective of Kindergarten Teachers on Play in the Classroom. *American Journal of Play* volym 7, 3:e utgåvan. Tillgänglig online:

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1070249.pdf>

Nilsson, Monica & Lecusay, Robert & Alnervik, Karin (2018). Undervisning i förskolan: Holistisk förskoledidaktik byggd på lek och utforskande. *Utbildning & Demokrati* volym 27, 1:a utgåvan. Tillgänglig online:

<https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2018/nr-1/nilsson-lecusay--och-alnervik---undervisning-i-forskolan.pdf>

Welén, Therese (2003). Kunskap kräver lek. *Myndigheten för skolutveckling* 17:e utgåvan. Kalmar: Lenanders Grafiska AB. Tillgänglig online:

www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a656788/1553959825280/pdf1834.pdf